

Noi considerații cu privire la toponimul Bărăgan

Mari filologi și istorici s-au aplecat de-a lungul timpului asupra originii toponimului Bărăgan. Deși s-au discutat până acum mai multe variante privind etimologia cuvântului, cei mai mulți cercetători sunt de acord cu originea sa pecenego-cumană. Astfel, C.C.Giurescu și C.Ștefănescu apreciau că termenul se datorează vechiului cuvânt turcic „Buragan”, care înseamnă vârtej, furtună, viitor, o trăsătură a climatului specific ținuturilor de stepă¹.

Lazăr Șăineanu consideră că numele Bărăgan este de origine arabo-persană și pătrunde în limba română prin filieră otomană, însemnând „câmp întins, neroditor”². Nicolae Iorga, deși acceptă interpretarea lui L.Șăineanu, susține că „de la pecenegi, dacă nu de la vechii sciți turanici, vine, pentru a numi aspectele deșertului, bărăgan”³.

V.N.Drăgan⁴, deși este de acord că numele Bărăgan are o origine cumani, consideră că toponimul se trage de la un nume de persoană, opinia sa fiind împărtășită de mulți alți cercetători: I.A.Candrea⁵, N.A. Constantinescu⁶, Cristache Stan⁷ ș.a.

N. Iorga a fost foarte categoric față de opinia lui V.N.Drăgan, cu privire la originea antroponimică a numelui: „e imposibilă derivarea de la un nume de persoane a aceluia care înseamnă stepă”⁸.

Într-adevăr, dacă vom urmări răspândirea toponimului Bărăgan, vom constata că doar în România găsim 10-11 astfel de toponime: văi, piscuri, sate, poiene⁹. Dar numeroase astfel de denumiri se găsesc în Crimeea, Caucazul de Nord și chiar mai la răsărit de regiunile amintite, desemnând sate, văi, munți ș.a. În Crimeea, până la mijlocul sec.XX, putea fi găsit un sat Boragan, iar valea pe care se situa satul și astăzi se numește Boragan. În Caucaz, constatăm prezența unor toponime precum valea Buragan, muntele și piscul Boragan, satul Braguni ș.a. Evident, cea mai frapantă coincidență este stepa Bărăgan din nord-estul Crimeii, semnalată încă de B.P.Hașdeu, iar mai nou de lingvistul maghiar L.Racsonyi, acesta din urmă de asemenea indicând o origine antroponimică a toponimului¹⁰. Asemănările nu se opresc însă aici! Ce scapă tuturor este faptul că Bărăganul din Crimeea este traversat de un râu numit... Ilovli!!! Rădăcina comună cu cea a Ialomiței este mai mult decât evidentă – cuvântul slavon Ialov, care înseamnă „sterp”.

Având în vedere răspândirea geografică atât de largă a toponimului, considerăm că trebuie respinsă categoric varianta originii antroponimice. În schimb, propunem o etimologie intuitivă într-o altă lucrare de același Lazăr Șăineanu – „numele enigmatic de Bărăgan, ce poartă stepa întinsă din jud. Ialomița, pare a se trage de la un popor tătar: giagataic buragan...”¹¹

Veacurile X-XIII sunt marcate în istoria națională de migrațiile ultimelor popoare

turanice(pecenegii, uzii, cumanii), urmate de marea invazie a tătaromongolilor. Prezența cumaniilor la nord de Dunăre este atestată încă de la sfârșitul sec. XI, când practic întreaga Câmpie Română era inclusă în Deșt-i Kîpciak(=Stepa cumaniilor)¹², care se întindea până la Munții Altai. Numeroase toponime și nume de persoane din limba română dovedesc contactele intense dintre români și turanici. De exemplu, *Călmățui, Bahlui, Vaslui, Cătlăbuga, Coman, Berindei, Basarab, Șerban*, dar și *cioban, fanar, chișleac, cobză, ceaon, tolbă* și multe altele sunt de origine cumaniă¹³.

Invazia tătaromongolilor din 1236-1242 a pus capăt dominației cumane în spațiul nord-pontic. Zeci de mii de cumani s-au retras în Ungaria și Bizanț, întărind forțele militare ale acestora. Grosul populației cumane rămâne însă în Deșt-i Kîpciak, recunoscând stăpânirea mongolă. Mai mult, în doar câteva decenii, cumanii au contribuit la turcizarea rapidă a elitei mongole din cadrul Hoardei de Aur. În prima jumătate a sec.XIV, învățatul arab al-Umari descria foarte plastic realitățile etnice din Hoarda de Aur: „Kîpciacii(=cumanii)...învinși de tătari și supuși stăpânirii acestora, s-au amestecat și s-au înrudit cu ei...aşadar mongolii, întrucât se stabiliseră aici, s-au căsătorit cu kîpciacii, a căror patrie au preluat-o, au devenit asemănători lor și par să descindă din aceeași rasă”¹⁴.

Printre cumanii care au acceptat stăpânirea mongolă trebuie să se fi aflat și enigmaticul popor baraguni/boragan/borgan, despre originea căruia nu se cunosc foarte multe lucruri. În limba nogai(un dialect al limbii turcice) „baragan” înseamnă „cel care merge/ se mișcă/se deplasează tot timpul”¹⁵. Unii istorici propun identificarea boraganilor cu influentul trib cumani *ciornye klobuki*¹⁶. Originea cumaniă a acestora ne este sugerată și de surse mai târzii. Astfel, în sec. XVII, poporul nogailor cuprindea și tribul kîpciacilor, în rândul cărora un loc de frunte îl ocupă borgan-kîpciacii¹⁷.

Prof. Vitalie Buzu

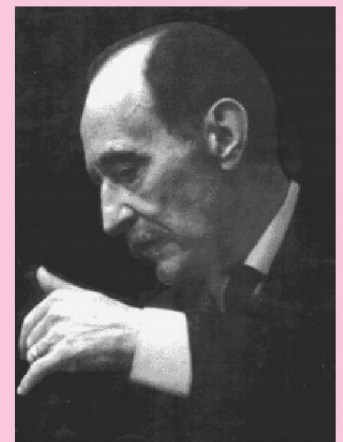
(continuare în pag. 6)

Calendar cultural ialomițean

NOIEMBRIE

- 7 noiembrie 1923, Țândărei, s-a născut Paul Georgescu, critic literar și prozator (m. 15 oct. 1989);
- 11 noiembrie 1950, Slobozia, s-a născut Mircea Dinescu, poet, editor și ziarist;
- 22 noiembrie 1993, Urziceni, a murit Anatol Pavlovschi, profesor, om de cultură (n. 22 iunie 1929);
- 27 noiembrie 1937, Tărtășești, Ilfov, s-a născut Ion Vlasia, (pseudonimul lui Virgil Dascălu), poet;

DECEMBRIE

- 13 decembrie 1900, Ograda, s-a născut Ionel Perlea, compozitor, dirijor și pedagog;
- 23 decembrie 1924, Bordenișeni, s-a născut Ion Trandafir, poet și editor;
- 31 decembrie 1888, s-a născut Mihail Vulpescu, muzician (m. 23 august 1956);

Noi considerații cu privire la toponimul Bărăgan

(urmare din pag. 1)

De altfel, în prezent, mediul științific este în cea mai mare parte de părere că în etnogeneza poporului nogai un rol hotărâtor l-au avut cumanii¹⁸. Nu trebuie neglijat nici faptul că până și numele poporului nogai se datorează puternicului han mongol Nogai, cel care în ultimele trei decenii ale sec. XIII și-a avut centrul politic la Dunărea de Jos, de unde exercita o puternică presiune asupra Bulgariei, Serbiei, Bizanțului, Ungariei și a spațiului românesc¹⁹.

Treptat, pe măsura decăderii Hoardei de Aur, dar și a presiunii românilor din regiune, urmașii lui Nogai se retrag spre răsărit. În 1442, boraganii au o contribuție hotărâtoare în formarea Hanatului Crimeei. În sec. al XVI-lea, din motive necunoscute, baraganii au continuat deplasarea spre răsărit, stabilindu-se în Caucazul de Nord²⁰. Toponimele din Crimeea și Caucaz, menționate mai sus, ne indică așadar drumul urmat de boragani din spațiul românesc și până în Caucaz.

Astăzi găsim încă rămășițe ale acestui neam în Caucazul de Nord. O comunitate de aproximativ 10.000 de baraguni se află în Cecenia, locuind compact la vărsarea râului Sunji în Terec, în satul numit, evident, Braguni. Aceștia se consideră apropiați de cumăci, dar limba lor are și numeroase influențe cecene, de care sunt mai legați prin tradiții și cultură.

În concluzie, apreciem că etimologia toponimului „Bărăgan” trebuie reconsiderată și legată de poporul de origine cumană din sânul Hoardei Nogailor, baraganii (în limba nogai, cei care se deplasează tot timpul), care probabil a stăpânit o vreme o porțiune din Câmpia Bărăganului și care a avut o contribuție hotărâtoare la formarea Hanatului Crimeei. Așa cum foarte mulți tătari au ajuns în robie la domnitorii români, dând naștere unor toponime precum *Tătarca*, *Tătari*, *Tătarul*, *Tătărani*, *Tătărăi*, *Tătărești* etc., probabil și unii reprezentanți ai tribului baraguni au ajuns în aceeași situație, consolidând prezența toponimului Bărăgan în limba română.

1. Apud Cristache Stan, *Contribuții asupra originii și extinderii toponimului Bărăgan*, în „Jalomița. Studii și comunicări”, vol.I, Slobozia, 1977, p.83.
2. Lazăr Șăineanu, *Influențe turcești în limba română*, București, 1885, p. 116.
3. Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol.III(Cititorii), ediția a II-a, volum îngrijit de Victor Spinei, București, 1993, p.25.
4. V.N.Drăgan, *Bărăgan*, în „Dacoromania: buletinul Muzeului Limbii Române”, Cluj, anul VIII, 1934-1935, p.132-135. Cuprinde și o utilă trecere în revistă a principalelor opinii privind etimologia toponimului.
5. Apud Cristache Stan, *op.cit.*, p.84.
6. N.A.Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p.195.
7. Cristache Stan, *op.cit.*
8. N.Iorga, *op.cit.*, p.25, nota 26.
9. *Marele Dicționar Geografic al României*, sub coordonarea lui G.Lahovari, C.I.Brătianu și Gr. Tocilescu, București, 1898, vol.I, p.319-320.
10. Apud Cristache Stan, *op.cit.*, p.84.
11. Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, București, 1900, p.XII.
12. Victor Spinei, *Realități etnice și politice în Moldova meridională în sec.X-XIII. Români și turanici*, Iași, 1985, p.40.
13. Ibidem, p.151-155.
14. Ibidem, p.92. Aceleași considerații în M. Safargaliev, *Raspäd Zolotoi Ordıy*, Saransk, 1960, p.36.
15. V.Vinogradov, *Vremea, gory, liudi*, Grozny, 1980, p.49-55.
16. E.I.Narjny, *Ciornye klobuki na Severnom Kavkaze*, în „Arheologia vostocino-evropeiskoi stepi”, Voronej, 2000, p.138-150.
17. V.V.Trepavlov, *Istoria Nogaiskoi Ordıy*, Moscova, 2002, p.501.
18. Ibidem, p.486.
19. N.I.Veselovskii, *Han iz temnikov Zolotoi Ordıy. Nogai i ego vremea*, Petrograd, 1922, p.40-41
20. V.Vinogradov, *op.cit.*

Cătălin DINULESCU

PENTRU TINE

1.

și-o până ar putea desena figura ta
pe cerul plin de păcat
unde pasărea își pierdea zborul imaginar
între ceea ce sunt și ceea ce aș fi iubit
iar sunetul s-ar fi lovit de lacrima
cazută de dimineață
asupra ta.

2.

îți arunci albastrul ochilor
în spațiul ce ne cuprinde
din adâncul timpului pierdut-
privește urma calului
lăsată în fumul de țigară
a fost ora ta și nu s-a sfârșit
nu mă supăr
îmi place aici
știi că se poate exista netrăind
singurata ceaștii de cafea pe care am băut-o
împreună

3.

unde erai când ne-am văzut prima dată?
când zâmbetul tău nu lăsa nicio speranță
noptii ce se crăpa
între cuvintele ce se nășteau moarte

în amintirea copilului cu chip de femeie

4.

crâmpie de lumină se lasă ascunse
în timpul dispariției noastre-
lasă-te pe spate și ascultă muzica chipului tău
pătrunzând în lacimile de dimineață
ale florilor
pe care nu ți le-am dăruit
niciodată

5.

te văd cum pășești printre amintiri
de teamă sa nu mă sufoci sub talpa gândurilor
ce se lovesc fără ecou de peretele sufletului
celui ce-și duce sfârșitul
între pleoapele
lăsate să mă seducă

Licitația

De curând am participat, împreună cu un prieten, la o vânzare neobișnuită de bunuri. La o primă impresie am putut inventaria: tablouri portale, vase pline cu băuturi care nu se golesc niciodată, oricât ai consuma, sculpturi vorbitoare, o secvență vie din războiul de o sută de ani, patul lui Procust, destine și vieți la mână a două sau a treia, precum și alte obiecte multiseculare, magice cu toate.

Licitația a început furtunos.

Mă uitam consternat la oamenii aceia și puteam vedea în privirile lor arzând în flăcări orgoliul și răutatea. Jocul era dominat de lăcomie și doar abuzând de ea puteai câștiga. Primele lucruri puse la vânzare au fost *Aripi de Înger*, care, odată montate, nu se mai desprindeau și puteai să zburzi până dincolo de nori. Ele erau de un milion opt sute nouăzeci și șapte de mii de ani și au fost aduse din Japonia. Tipul misterios, *Care-Deține-Totul*, anunță cu vocea la fel de misterioasă că oferă cincisprezece mii de franci - căci aceasta este bancnota în Elveția, unde se ținea licitația. Cineva strigă răgușit că dă douăzeci și trei de mii, însă o doamnă în negru, cu o pălărie care îi acoperea sufletul, supralicită la treizeci și patru. Se auzi strigarea: *O dată...! De două ori...!* Imediat, un Bătrân cu barbă aurie, împletită în patru fuioare și purtată de brațele a doi însoțitori, ripostă: *Cincezeci de mii!*

Întreaga mulțime amuți.

Să fi fost uimire?

Teamă să fi fost?

Sau nimic din toate acestea?

Cu un oftat de ușurare, Bătrânului Domn i se acordă ceea ce licitase.

Costel BUNOAICA

Fals ritual de înmormântare

Sunt obosit.

Sângelui meu îi trebuie plânsul golit,
fiindcă, de atâta-ntomnare,
întunericul s-a dospit și a curs prin izvoare...
Zadarnic zoreau depărtările să își ridice din colburi cărările,
căci drumurile,
revoltate,
își îngropaseră-n neant râul de singurătate.

E seară și amăgirea întinde o scară spre inima mea.

Nu știi ce m-aș face, să se schimbe ceva.

La capăt,

lângă cișmea, călători întârziți. Și o spărtură de cer
pe unde, adesea, viețile se strecoară și pier.

Duminica,

bag seama, fericirea nu are frați. Nici surori.

Are ochii legați.

Pe frunte, râuri de nori. Și minciună. Și ură.

Și țipete lungi troienite pe gură. Toate, într-o batistă de ceață,
mărșăluind spre țara care nu cunoaște dimineață.

O pasăre migratoare a anunțat

că trenurile care au venit n-au mai descărcat răsărit.

S-au sinucis înainte de intrarea în vis.

În mine,

nedumerirea, liniștită, își mai făcea încă de treabă:

deretica prin sentimente,

mai culegea câte un fir de iarbă,

ceva moarte din zborul unui erete,

și punea petice smulse din noapte peste seninul subțire.

Câtă nesimțire...!

Undeva, între mâine și ieri,

sinele meu a săpat o tranșee prin toamna zglobie -

scăpată din bar, la beție -

a întemnițat cinci primăveri și s-a logodit, să ne facă în ciudă,

cu fântâna o sălcie. Vară de-a doua cu o paparudă.

Îndoieli și tăceri.

Și prunci obosiți care urcă-n muieri viscolul mut.

Asta văd demonii când nu merg nicăieri și stau la băut.

Păsări de mâl au ciugulit din văzduh veșnicia

și au îngropat în ger simfoniile scrise de un greier stingher.

Oh, m-a cuprins, deodată, tristețea!

Fără motiv,

la doi metri sub pământul jilav urlă un lup: un bețiv fără trup,
o butie cu doage sărite.

„Cine ești, întreb, preamărită jivină în formă de tâlv?”

„Cel care poartă moartea ta la carâmb și viața pe degetul mic

se aude himeric de sub galbenul lut -

cel care te așteaptă de mult.”

Hotărât,

dau jos de pe mine pelinul care îmi curge prin vine,

pădurea obosită crescută pe chip

și roiul de viespi din sufletul strămb, inventariat ca albine,

și îl invit, cuviincios, la o serată, sub dudul tembel din

ogradă.

E seară. E foarte târziu. N-aș vrea, sau poate nu știi,

să sparg peretele dinspre realitate. Cu brutalitate

dau într-o parte carnea mea unsuroasă; o debarc de pe oase

într-o haită de lupi. Astfel începe dansul din castă.

Valsul diabolic al apei clocite din trup...

... Sunt obosit! E noapte. E foarte târziu.

Și încă nu m-am murit! Despre mine atâta mai știi...

Al doilea obiect pus în vânzare fu *Inima lui Neptun*, care avea puterea să transforme o persoană într-o simplă statuie, dar care, la apelativul *Neptun*, redevenea persoana care fusese. Noi doi, eu și prietenul meu, oferirăm din proprie inițiativă zece mii de franci. *O dată...! De două ori...!* Știam că e mea. Simțeam cum sângele o ia pe coclauri. Ah, de acum voi avea numai note de zece în carnet. De acum voi fi Marele Învingător! Voi fi Atotputernic! Eu voi face legea în clasă... Voi fi... *Douăzeci de mii!* îmi curmă visul vocea tabacică a doamnei de lângă mine. *Treizeci și trei de mii!* izbucni Tipul Misterios. Și planurile mele se îneacă.

Au mai urmat: tridentul lui Poseidon, unghia degetului arătător a Afroditei, câteva fire de păr ale Diavolului, amuleta Herei, și multe altele. În cele din urmă, am rămas fără bani, dar cu câteva lucruri. Când am vrut să le folosim, am constatat că erau doar niște jucării pe măsura vârstei noastre.

Alexandru Onciuleac

Clasa a VII-a A, Școala cu clasele I-VIII Nr. 2

Sf.Andrei Slobozia